

10:28; eerst wordt het lichaam weer opgewekt Joh. 5:28, 29, Hand. 23:6. Wel bevinden zich ook volgens het Nieuwe Testament alle gestorvenen in den hades, die het rijk der dooden is, maar volgens Luc. 16:23 wordt de arme Lazarus door engelen gedragen in Abrahams schoot. Het gemeenschappelijk zich bevinden in den hades betekent dus niet, dat het lot van geloovigen en ongelovigen niet onderscheiden is na den dood. Immers Lazarus is in Abrahams schoot, waarmede te kennen gegeven wordt, dat Lazarus in den hemel, waar de engelen wonen, in de nabijheid van en in gemeenschap met Abraham de zaligheid geniet. Immers Abraham zit aan in het koninkrijk der hemelen Matth. 8:11. Jezus belooft aan den moordenaar: „Heden zult gij met Mij in het paradijs zijn” Luc. 23:43. Stervende bidt Stefanus, dat de Heere Jezus zijn geest bij zich in den hemel opneme, Hand. 7:59. Paulus verlangt, ofschoon hij nog een tijd lang in het vleesch moet blijven om der gemeente wil, onthouden te worden en met Christus te zijn, Phil. 1:23, 2 Cor. 5:8. In Hebr. 12:13 is sprake van de geesten der volmaakte rechtvaardigen. De ongelovigen hebben terastond na den dood het oordeel te wachten. Dit oordeel wacht ieder, Hebr. 9:27. Maar de goddeloozen blijven onder den toorn Gods, Joh. 3:18 en 36.

Met dit onderscheid strijdt niet, dat zoowel vromen als goddeloozen in den hades zijn. Want immers vóór de opstanding behooren zij allen tot het rijk der dooden en worden eerst naar ziel en lichaam beide tot hun eeuwige plaats gebracht in den dag des oordeels, 1 Cor. 15:52—55.

Wij gaven dit overzicht van hetgeen Bavinck betoogde om daarmee te laten zien, hoe gemakkelijk het mogelijk is dat men, uitgaande van eenige Schriftuurlijke gegevens, komt tot de gedachte, dat de Schrift van het onderscheid tusschen lichaam en ziel als een onderscheid tusschen twee dingen niet weet, indien men ook maar een oogenblik de historia revelationis uit het oog verliest.

Zoo is het te verstaan, dat de door ons besproken opvatting zich telkens weer beroept op hetgeen het Oude Testament zegt over den Scheol.

Wanneer wij nu echter lezen, wat Paulus b.v. schrijft in 1 Cor. 15:35—44, dan is het toch wel duidelijk, dat het daar voortdurend gaat over het lichaam in onderscheiding van den geest. De vraag uit vers 35 „met hoedanig lichaam” is te verklaren uit het feit, dat juist het lichaam bij de opstanding moeilijkheden gaf. Men zag het lichaam in het graf gaan en verteren. Hoe konden de dooden met dat lichaam komen? (zie Kommentaar op 1 Korinthe van Prof. Grosheide, Amsterdam 1932).

Wanneer Paulus dan uitlegt, op welke wijze wij ons deze opstanding hebben te denken, dan spreekt hij voortdurend over de lichamen. In vers 39 onderscheidt hij in dit verband sarx (= vleesch) en soma (= lichaam). Sarx is de ongeorganiseerde stof, soma is het organisme. „Het soma bestaat uit sarx (vgl. gedaante, vorm en substantie). Dat de sarx hier in geheel natuurlijke beteekenis is gebruikt en dat niet aan het zondige vleesch wordt gedacht, spreekt vanzelf, nu ook van dieren vleesch gesproken wordt. Paulus wil in dit vers laten uitkomen, hoe veel onderscheid er is op het gebied van de sarx. Menschen en verschillende dieren hebben hun eigen sarx. D.w.z. niet alleen de vorm, ook de substantie is verschillend. Trad in vs 35 vlg. de identiteit op den voorgrond, hier de verscheidenheid.”¹⁾

Menschen en dieren, zoo wil de Apostel zeggen, hebben allen sarx, maar er is verschil in sarx. Evenwel blijft alle vleesch vleesch. Het verschil is niet principieel, maar graueel. Wanneer nu de mensch sterft, dan wordt er gezaaid. Niet de heele persoon wordt gezaaid, maar het soma, het lichaam wordt gezaaid. Het soma psuchikon (bij ons vertaald: „het natuurlijk lichaam”, dat is het lichaam zooals het op aarde leeft, letterlijk eigenlijk het lichaam, dat slechts het leven heeft) wordt gezaaid. Nu gaat het hier over de kinderen Gods. Dit lichaam zal weer opstaan. Het zal opstaan in kracht. Er bestaat een natuurlijk lichaam en een geestelijk lichaam.

Bij dat psychisch (= natuurlijk) lichaam is niet te denken aan den toestand van de zonde. Prof. Grosheide zegt:

„Wij merken nog op, dat men de vraag, hoe het komt, dat het door God geschapen lichaam een dergelijk psychisch lichaam is, niet stellen moet. Paulus spreekt hier niet over de zonde, den oorsprong van het kwaad. Hij spreekt over den thans bestaanden toestand, zonder te vragen, hoe het zoo gekomen is. Daarom kan hij ook vs. 45 van Adam spreken, zonder op de door de zonde gekomen veranderingen te wijzen. Wel is merkwaardig, dat Paulus van Adam niet psuchikos, maar choikos gebruikt.”²⁾

Het lichaam, dat opgewekt wordt, is pneumatikos, dat is door den Geest des Heeren vernieuwd, door dien Geest beheerscht en gekarakteriseerd. De opstanding beteekent, dat ook het lichaam ten volle deelen zal in de vruchten van het werk van Christus. De redeneering gaat daarvan uit, dat de pneuma niet minder hebben kan dan de psuchè had. (Vergelijk Kommentaar van Prof. Grosheide blz. 539 en 540).

Nu wordt hier in 1 Cor. 15 voortdurend gehandeld over de opstanding van het lichaam. Misschien dat iemand tegenwerpt, dat hier toch niet nadrukkelijk gezegd wordt, dat het pneuma zelfstandig voortbestaat. Dat is juist. Maar die kwestie is ook niet in geding. Hoe stonden de zaken toch te Corinthe? Prof. Grosheide in zijn meer gemelde kommentaar zegt daarvan het volgende:³⁾

„Er was dus te Corinthe een grotere of kleinere groep, waarschijnlijk blijkens „times” niet zoo heel groot, die de opstanding der dooden loochende. We weten daar verder niets van, weten ook niet, hoe Paulus van deze afwijking op de hoogte was gekomen. Dat Paulus nu pas op dit punt komt, doet vermoeden, dat de dwaling nog niet ver om zich heen gegrepen had. Ook blijkt, dat de dwaling zelf nog niet zoo heel erg was. Paulus' betoog blijft kalm. En vast staat, dat men aan het feit van Jezus' opstanding geloofde. Men lette op „anastasis nekroon”, eigenlijk: opstanding van lijken. Er werd dus geleerd, dat voor het lichaam het sterven het laatste was. Het voortbestaan van het pneuma werd niet ontkend.”

En op blz. 502 van hetzelfde boek lezen wij:

„Hoewel het er niet met zoovele woorden staat, blijkt toch uit het betoog en ligt het ook voor de hand, dat de opstanding des vleesches werd geloofd. Het voortbestaan van de ziel werd niet ontkend. Doch het heele betoog van Paulus wordt juist gedragen door de weer niet met zoovele woorden uitgesproken gedachte, dat een dergelijke scheiding tusschen pneuma en soma niet aanvaardbaar is.

Uit deze situatie is wel duidelijk, waarom juist de opstanding van het lichaam hier ter sprake komt.

Maar stel nu een oogenblik, dat de gedachte, die men te Corinthe had, dat n.l. de ziel voortbestond of wel dat het pneuma voortleefde als afzonderlijke substantie, onjuist geweest ware, zou Paulus, die onder leiding des Geestes zoo uitvoerig op de kwestie van de opstanding des vleesches ingaat, dan niet ook die dwaling hebben bestreden? En dat juist, waar hij in het verband der dingen dan toch wel niet anders kon dan tegen de Corintheërs zeggen „ook uw gedachte over het voortbestaan van de ziel is fout.”

Zeker, te denken, dat het lichaam overgegeven blijft in den dood en dat slechts het pneuma de heerlijkheid beërft, doet te kort aan het werk van Christus. Zulk een opvatting berust ook op een valsche gedachte over de beteekenis van het vleesch en van het lichaam. Maar deze gedachte wordt gecorrigeerd door het uitvoerige betoog, dat ook het lichaam wordt opgewekt.

Op deze wijze wordt 1 Cor. 15 wel een sterk betoog voor de dichotomie, voor welke zoowel het lichaam als de ziel een ding is.

Houden wij daarbij dan rekening met den totaalinhoud van de Schrift, met de voortgaande verheldering in de openbaring Gods, waarbij ook omtrent de ziel en haar bestaanswijze na den dood hoe langer hoe duidelijker wordt gesproken, dan meenen wij, dat de Schriftuurlijke gedachte niet anders is te vertolken dan door de handhaving van het substantieel bestaan van de ziel of den geest des menschen.

J. W.

3) a.w. blz. 501.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbel en Natuur.

III.

De Vijgeboom.

In de jaren, dat Israël als volk in Egypte woonde, is een eigenaardige verandering begonnen in het volksbestaan, die zich in Kanaän voltrokken heeft.

Toen Jacob en zijn zonen in Egypte kwamen, waren het schaapherders, die kwamen wonen in de korenscheur van de Oude Wereld. Wel vestigden ze zich in een afgezonderd deel van Egypte, in Gosen, in de Nijldelta, om hun bedrijf uit te oefenen, dat den Egyptenaren een gruwel was, maar later woonden ze ook daarbuiten tusschen de Egyptenaren in (Ex. 3:22 en 12:23). Wanneer de tijd der verdrukking gekomen is, bestaat deze ook in „allen dienst op het veld” (Ex. 1:14).

Zoo is Israël gedwongen geweest deel te nemen aan den landbouw en aan den tuinbouw.¹⁾ Het heeft er zoodoende, zij het gedwongen, kennis van gekregen en er de voordeelen van leeren kennen. In de woestijn missen ze de veldvruchten van Egypte zeer en komen klagen over het ontbreken van komkommers, pompoenen, look, ajunien en knoflook, die ze in Egypte hadden leeren waardeeren (Num. 11:5). Zoo begint de overgang te komen van een veehoudend volk naar een volk, dat ook landbouw beoefent. De voorbereiding wordt in de woestijn voortgezet. In de wetgeving komen tal van voorschriften betreffende den landbouw voor, die straks in toepassing zullen gaan

in Kanaän. We lezen over het niet-af oogsten van den hoek van den akker en het niet-nalezen van den wijngaard om voor den arme iets over te laten (Lev. 18:9—10), over het „staande koren van den naaste” (Deut. 23:25) en over het niet-ploegen met rund en ezel tegelijk (Deut. 22:10). Kanaän wordt nu niet alleen meer voorgesteld als een land vloeiende van melk en honing, maar ook als „een land van tarwe en gerst, en wijnstokken en vijgeboomen en granaatappelen” (Deut. 8:8).

Als zij aan de grens van het land gekomen zijn en de verspieters uitgezonden worden, krijgen deze als opdracht onder meer te onderzoeken „hoedanig het land zij, of het vet zij of mager, of er boomen in zijn of niet” en wordt hun tevens bevolen van de vrucht des lands mede te brengen. (Num. 13:20). De verspieters komen terug en melden, dat het land van melk en honing is vloeiende (vs 27), maar tevens brengen ze schoone vruchten mede: de druiventros van Eskol en verder granaatappelen en vijgen (vs 23). Dat in dit verband niet over de granen gesproken wordt, is verklaarbaar uit den tijd van het jaar. Het waren volgens vs 20 „de dagen van de eerste vruchten der wijndruiven”. De graanoogst was dus al eenigen tijd afgelopen en de vruchtenoogst in volten gang.

Na veertig jaren in het land der belofte aangekomen, viert Israël in Gilgal het Paaschfeest en dan zijn de ongezuurde brooden gemaakt van het „overjarige koren des lands” (Jozua 5:11). Na den intocht komen telkens berichten over het verbouwen van tarwe en gerst. Het eerste uitvoerige verhaal is te vinden in het boek Ruth. In Psalm 65 worden landbouw en veeteelt naast elkaar gesteld in de bekende woorden: „De velden zijn bekleed met kudden en de dalen zijn bedekt met koren; zij juichen, ook zingen zij” (vs 14).

In 't Over-Jordaanse blijft echter de veeteelt hoofdzak. Debora typeert dit in haar klacht over Rubens nalatigheid: „Waarom bleef gij zitten tusschen de stallen om te hooren de blatingen der kudden?” (Richt. 5:16a).

Behalve landbouw gaat Israël ook fruitcultuur beoefenen. Het zette daarmee voort de traditie des lands. Dit blijkt reeds uit wat de verspieters medebrengen. Maar ook Mozes heeft er op gezinspeeld in zijn afscheidsrede, door te zeggen, dat de Heere Zijn volk zal geven wijngaarden en olijfgaarden, die zij niet geplant hebben (Deut. 6:11). Zoo worden wijnstok, vijgeboom en olijfbom drie bronnen van welvaart voor het volk. In den bloeitijd van Israëls volksbestaan hebben landbouw en ooftcultuur een zoodanigen omvang aangenomen, dat er zelfs export kan plaats hebben. Zoowel bij den bouw van den eersten als van den tweeden tempel wordt het benodigde cedarhout verkregen in ruil voor tarwe en olie. Salomo gaf daarvoor jaarlijks 20.000 kor tarwe (tenminste 70 duizend hl) en twintig kor gestooten olie (ongeveer 70 hl) aan Hiram (1 Kon. 5:11).²⁾

Deze laatste hoeveelheid is schijnbaar klein, maar „gestooten olie” was de fijnste vorm van olijfolie, die verkregen werd door het kneuzen der rijpe vruchten. Het was ook deze olie, die voorgeschreven was voor de lampen in het heiligdom. (Zie Ex. 27:20 enz.)

Ook bij den bouw van den tweeden tempel lezen we: „Zij gaven olie aan de Sidoniërs en Tyriërs om cedarhout van den Libanon te brengen” (Ezra 3 vs 7).

In het Nieuwe Testament is eveneens van dezen uitvoer sprake. In Hand. 12 komt een geschiedenis voor, die ons doet denken aan onze dagen van uitvoerverboden enz. Als Herodes Agrippa I oorlog wil voeren met de Phoeniciërs, weten dezen het zoo ver te krijgen, dat van dit voornemen afgezien wordt, bevreesd als zij waren voor voedselgebrek. Zij begeerden vrede, omdat hun land gespijzigd werd van des konings land” (Hand. 12:20).

Zoo heeft zich de verandering in den loop der tijden voltrokken en is Israël geen rondzwervend volk in Kanaän geworden, maar evenals de bewoners, die zij voor hun aangezicht uitdreeven, een volk, dat woonde in vaste steden en dorpen. De rust, die het verkregen heeft, wordt in Salomo's dagen omschreven met de woorden: „En Juda en Israël woonden zeker, een iegelijk onder zijnen wijnstok en onder zijnen vijgeboom...” (1 Kon. 4 vs 25).

Hierbij hebben wij te denken aan de gewoonte om den wijnstok te laten klimmen tegen den stam van den vijgeboom, hoewel anders de wijnstokken na genoeg plat op den grond lagen, soms aangebonden aan een schuin geplaatsten stok.

Het is wel een bewijs, hoe hoog de Vijgeboom geschat werd, dat telkens, wanneer de ideale toestand van Israël geschetst wordt, gesproken wordt van het wonen of zitten onder den vijgeboom (2 Kon. 18:31, Micha 4:4, Zach. 3:10). Eerst komt in de waardeering de wijnstok en dan onmiddellijk daarna de vijgeboom. In de bekende fabel van Jotham (Richt. 9:8—20) is de volgorde eenigszins anders: daar wordt eerst de olijfbom genoemd, maar dan komt toch ook de vijgeboom weer in de tweede plaats.

Uit deze fabel vijgeboom. Als de boomen niet aan: „Zoude vrucht verlaten. Het hout schoone boom is de vrucht, het te begrijpen vruchten voor aarde mag be

De Vijgeboom hoort tot de boom en kom gebied voor. vijgeboom vo hoog. De k schors, terw richtingen pl een „warrig” men hier nie aan het oog hartvormige bekend, (Gen. in Palestina. bladerdak, v naar den boe verbergen ka of niet gezie met Nathana tegen den wi van den rege April weer u te kondigen.

De bloem kleine bloem gemeenschap rijpingsperi ontstaan, dik De „pitjes” i jes en de e bloembodem. opzicht volke bottel”, allee

In Palestin jaar vrucht. Als dan in / nieuwe jaar bladeren uit van deze lof Van deze vij waar als één is, aangevoe jonge vijgke ongeveer 5 nagenoeg ge geten, dan te vinden z houden bij baren vijge

Deze gesel Paschen. W met zekerhe digen Joods 25 April.⁴⁾

bebladerde v de Z. O-he naar Bethar Wanneer n de voorvije dan is de b vruchtbaarh ontbreekt. E van de vru tijd, dus Au in Juni, dar geen bijzond wekken, da zijn. Maar n was (vs 13), de vruchter bladeren te vijgen verwi

3) S. Killerr 4) Zie over: Klima Palesti Z. D. P. V. 3 5) G. Dalm ook: G. Dalm B. XII (1916)

MUZI

De be Voor het de St. Ba zich wel v spel van De C. O. gramma w korlen va hymne: „ hemelsche

1) a.w. blz. 534.

2) a.w. blz. 539, noot 1.

1) Zie hierover nader: Dr W. H. Gispert, Exodus (Korte Verkl.) blz. 27—30.

2) Dr C. van Gelderen, Koningen (Korte Verkl.), blz. 95 en 105.

iel-afvoegsten van niet-nalezen van me iets over te aande koren van het niet-ploegen (22:10). Kanaän steld als een land ar ook als „een stokken en vijge- al. 8:8).

nd gekomen zijn worden, krijgen te onderzoeken zij of mager, of ordt hun tevens mede te brengen, comen terug en k en honing is ngen ze schoone in Eskol en ver- 23). Dat in dit roken wordt, is jaar. Het waren eerste vruchten was dus al een- noogst in volen

er belofte aange- Paascheest en gemaakt van het ia 5:11). Na den over het verbou- e uitvoerige ver- th. In Psalm 65 st elkaar gesteld den zijn bekleed fekt met koren, hter de veeteelt naar klacht over of zij zitten tus- de blatingen der

ook fruitcultuur oort de traditie t de verspieters heeft er op ge- or te zeggen, dat gaarden en olij- en (Deut. 6:11). n olijfbom drie lk. In den bloe- bben landbouw omvang aange- plaats hebben. ten als van den digde cederhout die. Salomo gaf re (tenminste 70) ten olie (onge- 1).³⁾

nbaar klein, maar orm van olijfolie, neuzen der rijpe le voorgeschreven dom. (Zie Ex. 27:

ten tempel lezen iers en Tyriërs brengen" (Ezra

reens van dezen en geschiedenis e dagen van uit- grippa 1 oorlog eten dezen het voornemen af- n voor voedsel- lat hun land nings land"

n den loop der t rondzwervend evenals de be- t uitdreven, een en dorpen. De dt in Salomo's a: „En Juda en k onder zijnen om..." (1 Kon.

t de gewoonte om en den stam van wijnstokken na- mus aangeboden

g de Vijgeboom e de ideale toe- esproken wordt den vijgeboom 10). Eerst komt an onmiddellijk nde fabel van orde eenigszins boom genoemd, om weer in de

te Verkl.), blz. 95

Uit deze fabel blijkt tevens de waarde van den vijgeboom. Als argument om het koningschap over de boomen niet te aanvaarden voert de vijgeboom aan: „Zoude ik mijn zoetheit en mijn goede vrucht verlaten" (vs 11). Daarin ligt de betekenis. Het hout is sponsachtig los van bouw en een schoone boom is hij al evenmin als de olijf. Het is de vrucht, die de waarde bepaalt en daarom is het te begrijpen, dat een vijgeboom, die geen vruchten voortbrengt, niet langer „onnuttelijk" de aarde mag beslaan (Luk. 7:13).

De Vijgeboom (*Ficus carica domestica*) behoort tot dezelfde plantenfamilie als de Moerbei- boom en komt in het gehele Middellandsche Zee- gebied voor. In Palestina en geheel Syrië groeit de vijgeboom voortreffelijk. De boom wordt 6-9 M. hoog. De kromme stam heeft een glanzende schors, terwijl de vertakking in alle mogelijke richtingen plaats heeft. Zoo'n boom heeft dan ook een „warrig" voorkomen. In den zomer bemerkt men hier niet veel van, daar dan stam en takken aan het oog onttrokken zijn door de groote, dikke, hartvormige bladeren, ons reeds uit het Paradijs bekend, (Gen. 3:7) grooter dan van eenigen boom in Palestina.³⁾ Zij vormen ten slotte een zoo dicht bladerdak, vooral waar de takken zich dikwijls naar den bodem buigen, dat men zich daaronder verbergen kan, wanneer men ongestoord wil zijn of niet gezien wil worden. Dit was zoo het geval met Nathanaël (Joh. 1:49). De bladeren vallen tegen den winter af en gedurende het grootste deel van den regentijd staat de boom kaal om in begin April weer uit te spruiten en zoo den zomer aan te kondigen (Matth. 24:32).

De bloembouw is zeer eigenaardig. De zeer kleine bloemen staan binnen in een urnvormigen gemeenschappelijke bloembodem, die tijdens de rijpingsperiode der vruchtjes, die uit de bloempjes ontstaan, dik en vleezig wordt en de vijf vormt. De „pitjes" in de vijf zijn dus de eigenlijke vruchtjes en de eetbare vijf is de vleezig geworden bloembodem. De bouw van een vijf komt in dit opzicht volkomen overeen met die van een „rozen- bottel", alleen is de vijf grooter.

In Palestina draagt de vijgeboom drie maal per jaar vrucht. De eerste verschijnen reeds in Maart. Als dan in April de eindknoppen der takken de nieuwe jaarloot gaan vormen en dus de eerste bladeren uitspruiten, zitten vlak onder het begin van deze loten de jonge vijgjes, de voorvijgen. Van deze vijgen wordt gesproken in Hooglied 2, waar als één der bewijzen, dat de winter voorbij is, aangevoerd wordt: „De vijgeboom brengt zijn jonge vijgkens voort" (vs 13). Deze vijgen worden ongeveer 5 cm lang en 3 cm dik, maar bevatten nagenoeg geen sap. Ondanks dat worden ze toch gegeten, daar in dien tijd geen andere vruchten te vinden zijn. Hiermede hebben wij rekening te houden bij de geschiedenis van den „onvrucht- baren vijgeboom" (Mark. 11:12-20).

Deze geschiedenis speelt zich af in de week voor Paschen. Wanneer dat precies geweest is, is niet met zekerheid te zeggen: volgens den tegenwoor- digen Joodschen kalender tusschen 26 Maart en 25 April.⁴⁾ In het algemeen is in dien tijd een bebladerde vijgeboom een zeldzaamheid, maar aan de Z. O.-helling van den Olijfborg op den weg naar Bethanië, dank zij de gunstige ligging, niet. Wanneer nu zoo'n boom in blad stond, mochten de voorvijgen niet ontbreken. Ontbreken ze toch, dan is de boom „geil", hij heeft den schijn van vruchtbaarheid, maar de vruchtvormende kracht ontbreekt. Een andere oorzaak voor het ontbreken van de vrucht is niet aanwezig. Was het de vijgen- tijd, dus Augustus, of de tijd van de vroege vijgen in Juni, dan zou de aanwezigheid van het loover geen bijzondere verwachtingen hebben kunnen op- wekken, daar dan de vruchten geplukt konden zijn. Maar nu, juist nu het de tijd der vijgen niet was (vs 13), er dus geen sprake van kon zijn, dat de vruchten reeds verdwenen waren, deden de bladeren tenminste de aanwezigheid der voor- vijgen verwachten en daarom volgt ook de vloek.⁵⁾

F. J. BRUIJEL.

3) S. Killermann, Die Blumen des Heiligen Landes I, blz. 42.
4) Zie over deze berekening nader: Dr. Hugo Klein, „Das Klima Palästinas auf Grund der alten hebraischen Quellen". Z. D. P. V. 37.
5) G. Dalman, Arbeit und Sitte I, blz. 378 v.v.; vergelijk ook: G. Dalman, „Der Oelberg zur Himmelfahrtzeit" P. J. B. XII (1916).

De beroemde Marcel Dupré te Haarlem.

Voor het kerkconcert op Woensdag 13 Juni in de St. Bavo bestond groote belangstelling, die zich wel voornamelijk gericht zal hebben op het spel van den organist-solist Dupré.

De C.O.V. bleef in haar aandeel aan het pro- gramma wel zeer op de achtergrond. Behalve drie koralen van Bach had zij voor haar rekening de hymne: „Caestis urbs Jerusalem" (Jeruzalem, hemelsche stad) van Diepenbroek, een fijn, en

voor deze gelegenheid zeer geschikt opus, dat in de uitvoering ten volle tot zijn recht kwam.

Dat een orgelconcert — dat was 't toch eigen- lijk — tegen een entree van f1.25 een kathedraal vol luisteraars trekt, is geen alledaagsch verschijn- sel in ons land. De goede naam van den Parijschen Marcel Dupré, organist van de St. Sulpice, zal wel de groote attractie geweest zijn.

'tMag eenigszins pijnlijk zijn, dat ook in het buitenland bekende orgelkunstenaars van Neder- landsche nationaliteit in hun eigen land gewoon- lijk voor een handjevol liefhebbers spelen, terwijl een beroemde Fransman een geweldige kerk vol menschen trekt, toch moet men billijkheidshalve in rekening brengen, dat Marcel Dupré slechts een enkele keer in 'tjaar voor ons speelt, en dat hij bovendien een uitnemende reputatie bezit als improviseerend kunstenaar.

Natuurlijk heeft Dupré goed gespeeld.

Zelfs al zou ik verder niets over zijn spel schrijven, dan zou dit nog bewondering moeten afdwingen voor het aanpassingsvermogen van den organist.

Wel is Dupré aan groote orgels gewend, doch de overgang naar een onbekend-instrument is voor veel organisten toch een moeilijkheid die niet in één concert overwonnen wordt. Dupré scheen daarvan geen last te ondervinden. Ik weet niet in hoeverre het vooraf doorspelen en de hulp van een handig registrator die het orgel kent, medegewerkt hebben ten goede. Ook komt hierbij in aanmerking, dat Dupré wel een groot deel van zijn programma uit het hoofd gekend — en misschien gespeeld — zal hebben.

De afwerking van het programma — de impro- visatie zoolang buiten rekening gelaten — stelde niet voor buitengewone verrassingen, zooals trou- wens te verwachten was.

We behoeven gelukkig niet naar Parijs te gaan, of een bezoek van Marcel Dupré af te wachten, om de Toccata en Fuga D-moll van Bach, of de drie gekozen koraalvoorspelen, en de Pastorale van Cesar Franck goed te hooren uitvoeren. Orgelliefhebbers kunnen dat van onze eigen goede organisten, die een daarvoor geschikt instrument ter beschikking hebben, te kust en te keur ge- nieten. En zoo bepaalde zich het „eigene" van dit deel der bespeling tot een hier en daar af- wijkende opvatting of speelwijze van recita- tiefgedeelten in de Toccata, een weinig toegepaste registratie van een Bach-voorspel en dergelijke betrekkelijke kleinigheden, waarbij de vraag of dit nu de beste manier is, niet eens gesteld behoeft te worden.

Hierdoor worden Dupré's prestaties niet minder meesterlijk, maar wel kunnen we daardoor des te beter zien, welke voortreffelijke orgelkunstenaars we in ons eigen Nederland rijk zijn.

Opvallend was het gebrek aan overeenstemming tusschen orgel-inleiding en koor bij het koraal „Allein Gott in der Höhe sei Ehr": Dupré regis- treerde naar de gedachte: „Nun ist gross Fried' ohn Unterlass", terwijl de dirigent, Georg Robert, met zijn koor de nadruk legde op „Allein Gott in der Höhe sei Ehr". Het is trouwens, gezien de waarschijnlijk door Bach ondergeschreven tek- ten, de vraag of de muziek van deze koraalbe- werking wel bedoeld is, of gebruikt moet worden voor de woorden door het koor gezongen; ik denk aan het cantate-koraal „Der Herr ist mein getreuer Hirt" op dezelfde melodie.

Ook viel op de merkwaardige registratie van „Ein feste Burg" waarbij het tinkelend cymbel- geluid zoo sterk afstak tegen het tongwerk, dat een belangstellend leeken-luisteraar mij vroeg wat die belletjes toch beteekenden.

Eigenaardig was het, maar als inleiding tot het machtige koraal „Een vaste Burg" zeker niet over- tuigend. Evenmin lijkt me deze registratie aanne- melijk voor een inleiding tot de woorden uit de „Ein feste Burg"-cantate, namelijk: „Das Wort sie sollen lassen stahn". Juist omdat de woorden weinig verschil van meening toelaten, valt in dit opzicht over de smaak wel te twisten.

Na Bach en César Franck volgde de Prelude et Fugue en si majeur van den concertgever zelf.

Hiervan kreeg ik dezelfde indruk als toen ik vorig jaar eigen compositie van Dupré hoorde: knap, heel knap, maar over-cerebraal. Noten-uit- stortingen als watervallen, virtuoos gejongleer met thema's tot in het roekeloze toe, kunstige toepassing van muzikaal vormenspel, goed opgezet, en consequent doorgevoerd. Maar er is een manco. Voorzover ik tot een conclusie meen te kunnen komen zonder nadere bestudeering, alleen door het hooren vóórdragen, zou ik zeggen dat er een gebrek is aan innerlijke muzikale waarde van het thema, misschien, — doch waarschijnlijker een gemis aan waardigheid, die noodig is bij de uit- werking van een thema voor het orgel als solo- instrument. Ik miste de innerlijke rust, de geeste- lijke bezonkenheid, die zeer wel kan samengaan met geestdriftig, veel-tonig, veel-kleurig spel. Ik vond de compositie, en voor een deel ook de improvisatie geestrijk, geestig soms, maar weinig geestelijk. Ik erken echter onmiddellijk, dat een oordeel niet gebaseerd kan worden op één enkele uitvoering.

De wijze waarop Dupré zijn eigen werk regis- treert, zou ook nog aanleiding kunnen geven tot allerlei vragen, in verband met de stemvoering.

Sentimenteel-roerende effecten door tremulanten of zwelkasterij heeft Dupré — gelukkig — ver- meden. Dit zijn enkele middelen, waardoor het orgel tot imitatie-orkest wordt gedegradeerd. Maar hoe denkt deze organist over de behandeling van het orgel als orkest verder, dus zonder toe- diening van populair-vulgaire „genot"-middelen?

Ligt in de al te brillante uit- en doorwerking van het thema, in het op de spits drijven van het tempo, in de overdadige registerwisseling, in het scherp en vaak contrasteeren der kleuren niet evenzeer de tendenz om het orgel als éénmans- orkest te behandelen?

En in hoeverre worden we hiermee toch op het verkeerde pad geleid?

De „Symphonie improvisée", waarvoor enkele musici de thema's leverden, die dan à bout portant aangegrepen werden, was een schitterend stuk werk. 'tIs gelukkig, dat er tenminste één degelijk instrument bestaat, dat voor doeltreffend gebruik van zijn bespeler de gave der improvisatie eischt. Veel organisten doen er zich aan te goed en nog meer gaan er zich aan te buiten. Het aantal goede improvisatoren onder de geschoolde orga- nisten is ondanks de voortdurende beoefening van de kunst, naar verhouding gering. Vaak is het van- t-blad-spel voortreffelijk, maar valt het z.g. fanta- seeren schrikkelijk tegen, wat vooral voor de Eere- dienst een achterstand beteekent.

Marcel Dupré bleek met de verstreckte muzikale gegevens te kunnen doen wat hij wilde, en hij wilde dat blijkbaar op dezelfde manier als ik zooeven besprak bij de opzet en uitwerking van zijn gegevens voor een genoteerde compositie.

Zulk een vormenbeheerschend en orgel-uitbui- tend improviseren hooren we, in tegenstelling met 't van-t-blad-spel, nu juist van onze Vader- landsche organisten niet veel. Meesters in repro- ducerende kunst, zijn er in vrij groot aantal, goede componisten voor orgel zijn heel wat zeldzamer, maar het à l'improviste scheppen van belangrijk orgelwerk schijnt een prestatie te zijn waarbij slechts een enkele uitkomt boven school- sche routine en schijn-reddende handigheid. Wat op zichzelf volstrekt geen wonder is.

Voor organisten — en die waren er bij tientallen — leek mij die geïmproviseerde symphonie het belangrijkste evenement van het concert.

Ze hebben kunnen hooren, wat er in dit genre te bereiken valt, en door juist deze keuze had Dupré een buitengewone mate van vrijheid, waar- van hij dan ook ruimschoots gebruik heeft gemaakt.

De symphonie improvisée werd een grandioos concertstuk, waarvan critische kenners en critiek- looze leken genieten konden.

Zoo onder het luisteren heb ik me afgevraagd, hoe Dupré zou improviseren als hij gebonden was aan een bepaalde tekstinhoud, hoe zou hij bijvoorbeeld een improvisatie opzetten die dienen moest als uitgebreide inleiding tot een Protes- tantsch koraal?

Maar dit is misschien een vraag die ik bij het spel van een organist der Saint-Sulpice moet onderdrukken.

De Haarlemsche C. O. V. heeft de Nederland- sche muziekwereld, door Marcel Dupré uit te noodigen, een genotvolle en leerzame kunstavond geschonken, terwijl de N. C. R. V. door haar uit- zending menigeen een idee heeft gegeven van wat er in werkelijkheid te Haarlem viel te genieten. Moge deze uitvoering een stimulans zijn om te trachten over allerlei vragen op orgelgebied meer bewust een meening te vormen!

JOH. LUIKENAAR FRANCKEN.

Geen réveil.

Volgend typeerend artikel van den heer H. Algra, overgenomen uit „Leeuwarder Kerkbode", geef ik gaarne aan onze lezers door:

Wij loopen gevaar, de nationale opwaking en de concentratie van constructieve krachten in en rondom het tegenwoordige ministerie te overschatten. Het is geen geestelijke vernieuwing, die zich met en in deze concentratie voltrekt.

De groote massa's worden er niet door gebracht tot nieuw idealisme, komen niet eens tot bezinning. De verwildering van ons volk gaat door. Er is slechts hartstochtelijke belangstelling voor voetbalwedstrijden en topprestaties op allerlei gebied. Toen de voetbal- wedstrijd Nederland-Zwitserland werd uitgezonden, waren de straten leeg. In sommige Roomsche kerken waren de diensten verzet, om de parochianen in de gelegenheid te stellen, de uitzending aan te hooren. Men schat de onkosten, gemaakt door de menschen, die naar Milaan gingen, om het schouwspel aan te zien, op acht honderd duizend gulden. En dat alles op den dag des Heeren! En toen de Nederlandsche spelers den strijd verloren hadden, en het publiek, dat gezongen had van „Wij gaan naar Rome" daardoor was geprikkeld, heeft de stuurlooze massa deze voet-